

**Uttalande med
beslut**

2017-05-04

Dnr 145-2016 och
147-2016

**SÄKERHETS- OCH
INTEGRITETSSKYDDSNÄMNDEN**

Polismyndighetens (region Syd och Väst) verkställighet av beslut om förstöring av material från hemliga tvångsmedel

---

1. SAMMANFATTNING

Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden har granskat Polismyndighetens (region Syd och region Väst) verkställighet av åklagares beslut om förstöring av material från hemliga tvångsmedel.

Nämnden riktar allvarlig kritik mot Polismyndigheten och konstaterar att myndigheten på ett flagrant sätt åsidosatt sina skyldigheter och att detta inneburit att grundläggande rättssäkerhetsgarantier till skydd för enskildas personliga integritet satts ur spel.

Nämnden utgår ifrån att Polismyndigheten vidtar kraftfulla åtgärder i syfte att komma till rätta med de missförhållanden som kommit i dagen genom granskningarna.

Innehåll

1. SAMMANFATTNING.....	1
2. GRANSKNINGARNA.....	3
2.1 Bakgrund.....	3
2.2 Omfattning och genomförande	3
3. RÄTTSLIGA UTGÅNGSPUNKTER.....	3
4. NÄMNDENS IAKTTAGELSER OCH BEDÖMNING	4
6. BESLUT	6

2. GRANSKNINGARNA

2.1 Bakgrund

Under hösten 2015 och våren 2016 granskade nämnden hanteringen av hemliga tvångsmedel i ärenden som inletts under år 2014 vid åklagarkamrarna i Malmö och Göteborg.¹ Vid granskningarna iaktogs dels att intyg om förstöring av upptagningar och uppteckningar (material) från hemliga tvångsmedel saknades, dels att sådana intyg upprättats förhållandevis lång tid efter besluten om förstöring.

Mot bakgrund av dessa iakttagelser beslutade nämnden den 14 juni 2016 att i två särskilda initiativärenden kontrollera Polismyndighetens² (region Syd och region Väst) verkställighet av åklagares beslut om förstöring av material från hemliga tvångsmedel i de ärenden där ovan nämnda brister iakttagits.

2.2 Omfattning och genomförande

Nämndens granskningar har omfattat 39 tvångsmedelsärenden i vilka åklagare vid åklagarkamrarna i Malmö och Göteborg under år 2014 – 2015 beslutat om att material från hemliga tvångsmedel ska förstöras. Granskningarna har utförts genom att kopior av både besluten och intygen om förstöring infordrats till nämndens kansli.

Med anledning av nämndens iakttagelser har Polismyndigheten uppmanats att besvara vissa frågor.

3. RÄTTSLIGA UTGÅNGSPUNKTER

Reglerna om granskning, bevarande och förstöring av material från hemliga tvångsmedel, som till exempel hemlig avlyssning och hemlig övervakning, finns i 27 kap. 24 § rättegångsbalken (RB). Material ska, i de delar det är av betydelse från brottsutredningssynpunkt, bevaras till dess förundersökningen har lagts ned eller avslutats eller, om åtal väckts, målet avgjorts slutligt. Om materialet är av betydelse för att förhindra förestående brott ska det bevaras så länge det behövs för detta ändamål. Materialet ska därefter förstöras.

---

¹ Nämndens uttalanden den 27 april 2016 och den 14 juni 2016 ”Hanteringen av hemliga tvångsmedel vid Åklagarkammaren i Malmö” (dnr 152-2015) respektive ”Hanteringen av hemliga tvångsmedel vid Åklagarkammaren i Göteborg (dnr 43-2016).

² De skyldigheter som före den 1 januari 2015 ålåg respektive länsmyndighet ankommer efter detta datum på Polismyndigheten enligt lagen (2014:580) med vissa bestämmelser med anledning av en ny organisation för polisen.

Någon uttrycklig bestämmelse som anger inom vilken tid som åklagares beslut om förstöring ska verkställas finns inte. Nämnden har dock tidigare uttalat att det ligger i sakens natur att ett sådant beslut ska verkställas så snart som möjligt.³

4. NÄMNDENS IAKTTAGELSER OCH BEDÖMNING

Nämnden konstaterar inledningsvis att intyg om förstöring numera finns i samtliga ärenden som omfattats av granskningarna. Intygen har dock i regel upprättats lång tid efter besluten om förstöring och först efter upprepade påminnelser från ansvariga åklagare. I två ärenden har intyg utfärdats först efter nämndens remiss. Detta trots att Polismyndigheten dessförinnan mottagit sex respektive sju påminnelser från ansvariga åklagare om att inkomma med skriftlig bekräftelse om att förstöring skett.

När det gäller den faktiska förstöringen visar granskningarna att det i åtta ärenden tagit mellan två och fem månader, och i 16 ärenden mellan sex och elva månader, från beslutsdatum till dess att materialet förstörts. I sju ärenden tog det ännu längre tid och som längst två år. Endast i två ärenden har verkställighet skett inom ett par veckor från beslutsdatum. I sex ärenden har det inte gått att klarlägga när förstöringen skedde.

Polismyndigheten har förklarat att dröjsmålen i några fall berott på att ansvariga utredare varit sjukskrivna och att materialet i ärendena förvarats på ett sådant sätt att det inte varit tillgängligt för förstöring för andra personer inom myndigheten. I andra fall har förseningarna uppgetts bero på att besluten om förstöring inte kommit ansvariga utredare till handa eller att ansvariga utredare av olika anledningar bortsett från besluten. I flera fall har Polismyndigheten emellertid inte kunnat lämna någon annan förklaring till dröjsmålen än att det helt enkelt saknats fungerande rutiner avseende hantering av material från hemliga tvångsmedel.

Användning av hemliga tvångsmedel innebär en inskränkning av den enskildes grundläggande fri- och rättigheter enligt 2 kap. 6 § regeringsformen samt av rätten till skydd för privat- och familjeliv enligt artikel 8 i Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna. Det är bland annat därför av allra största vikt att användningen av hemliga tvångsmedel alltid sker enligt det strikta regelverk som omgärdar dem. Genom reglerna om förstöring ska det säkerställas att material från hemliga tvångsmedel inte bevaras i större utsträckning eller under längre tid än nödvändigt.

---

³ Se nämndens uttalande den 21 januari 2013 ”Förstöring av upptagningar och uppteckningar från tvångsmedelsanvändning enligt lagen om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott” (dnr 104-2011).

Åklagare är undersökningsledare i förundersökningar i vilka hemliga tvångsmedel förekommer (23 kap. 3 § första stycket RB).

Undersökningsledaren har ansvar för förundersökningen i dess helhet (1 a § andra stycket förundersökningskungörelsen [1947:948]). Ansvaret för att material förstörs åligger som huvudregel den åklagare som är eller har varit förundersökningsledare i den utredning i vilken tvångsmedelsanvändningen förekommit.⁴

När en förundersökning leds av en åklagare får han eller hon anlita biträde av Polismyndigheten för att genomföra den. Åklagaren får också uppdra åt en polisman att vidta en viss åtgärd som hör till förundersökningen, om det är lämpligt med hänsyn till åtgärdens beskaffenhet (23 kap. 3 § andra stycket RB).

Till åtgärder inom ramen för en förundersökning hör att, efter åklagares beslut, förstöra material från användning av hemliga tvångsmedel. Polismyndigheten är alltså skyldig att bistå åklagaren inte bara med insamling av material under förundersökningen utan också med att förstöra material från denna när lagliga förutsättningar inte längre föreligger att bevara materialet.

Det ankommer sålunda på anställda vid Polismyndigheten att utan egen prövning verkställa de beslut om förstöring som åklagare lämnar för verkställighet. Om ordning hålls under förundersökningens gång på hur många kopior av material som framställts och till vem eller vilka som dessa har lämnats borde insamlingen av materialet för förstöring kunna ske utan vidare omgång.

Med hänsyn till materialets känsliga art ligger det i sakens natur att förstöringen bör ske i omedelbart tidsmässigt samband med beslutet om förstöring. Ju längre tid som går mellan beslutet om förstöring och verkställigheten, desto större är risken att känsliga uppgifter hamnar i orätta händer.

Själva verkställigheten av ett beslut om förstöring borde i normalfallet inte ta någon längre tid att utföra och torde tillhöra de enklaste polisiära arbetsuppgifterna.

Inte desto mindre har det i många av de granskade ärendena tagit ansevärd tid mellan beslut om förstöring, verkställighet, utfärdande av intyg om att förstöring skett och ingivandet av intyget till åklagaren.

---

⁴ Se nämndens uttalande den 26 april 2012 ”Granskning av förstöring av material från hemliga tvångsmedel i vissa avseenden (dnr 103-2011 och 113-2011).

Resultatet av granskningen är direkt nedslående. Olika förklaringar har lämnats till senfärdigheten, varvid de flesta inte kan anses godtagbara.

I Åklagarmyndighetens rättspromemoria anges att en åklagares beslut om förstöring ska vara skriftligt. Vidare anges att förstöringsbesluten ska expedieras till Polismyndigheten och att i beslutet ska åklagaren begära en skriftlig bekräftelse från Polismyndigheten om att förstöring skett.⁵ Om sådan bekräftelse inte inkommer inom rimlig tid får det anses ankomma på förundersökningsledaren att genom påminnelser eller erinringar till Polismyndigheten tillse att sådan bekräftelse erhålls.⁶

I vissa av de granskade fallen har Polismyndigheten invänt att åklagares beslut om förstöring inte kommit utredaren tillhanda. Även om så varit fallet får det ändå anses ankomma på berörda utredare som har hand om material från användningen av hemliga tvångsmedel att själva efterhöra hos förundersökningsledaren om hur materialet ska hanteras.

Nämnden konstaterar att Polismyndigheten på ett flagrant sätt åsidosatt sina skyldigheter och att detta inneburit att grundläggande rättssäkerhetsgarantier till skydd för enskildas personliga integritet satts ur spel. För detta förtjänar Polismyndigheten allvarlig kritik.

Nämnden utgår ifrån att Polismyndigheten vidtar kraftfulla åtgärder i syfte att komma till rätta med de missförhållanden som kommit i dagen genom de nu aktuella granskningarna.

6. BESLUT

Ärendet avslutas.

På Säkerhets- och integritetsskyddsnämndens vägnar

Sigurd Heuman

---

⁵ RättsPM 2012:8; Hemliga tvångsmedel – hanteringen i vissa avseenden, s. 23.

⁶ Se t.ex. nämndens uttalande den 16 februari 2017 ”Granskning av ärenden vid åklagarkammaren i Västerås där den enskilde inte underrättats om hemlig tvångsmedelsanvändning” (dnr 44-2016).

I avgörandet har deltagit: Sigurd Heuman (ordförande), Linnéa Darell, Berit Jóhannesson, Zayera Khan, Christina Linderholm, Ewa Samuelsson, Mats Sander och Jonas Åkerlund (enhälligt).

Föredragande: Ylva Öhrström

Expedition till:

Polismyndigheten (dnr A275.572/2016 och A275.545/2016)

För kännedom till:

Åklagarkammaren i Malmö

Åklagarkammaren i Göteborg

Åklagarmyndigheten (Huvudkontoret, Tillsynsavdelningen)